

4.6.199...

Αγαπητή μου φίλη,

Συνήθως περιμένω από τον άλλο να κάνει την πρώτη κίνηση, όταν μου κλείσει το τηλέφωνο στα μούτρα. Αν τούτη τη φορά κάνω εξαίρεση είναι επειδή πρόκειται για σένα, φίλη από τα παιδικά μου χρόνια. Για να φτάσεις να λειτουργήσεις με αυτόν τον τρόπο πρέπει να σ' έχω πονέσει πολύ. Ζητώ συγνώμη. Πίστεψέ με, έγινε άθελά μου.

Προσπαθώντας να ξαναφέρω στο μυαλό μου το μυστικό για το οποίο με κατηγορείς ότι ξεσκέπασα ύστερα από 30 χρόνια, διαπιστώνω ότι δεν έχεις καταλάβει τα όσα σου είχα γράψει την εποχή που έδινα το πεζό μου για έκδοση. Αν θυμάμαι καλά, επειδή σου αφιέρωνα εκεί δυο-τρεις σελίδες σου εξηγούσα ότι εκτός του ότι το βιβλίο αυτό είναι μια αφήγηση ζωής, δηλαδή μια προσπάθεια ερμηνείας του κόσμου της εμπειρίας μου, αυτό δεν παύει να έχει και μυθιστορηματικό χαρακτήρα δεδομένου του γεγονότος ότι χρησιμοποίησα την αφαίρεση και τη σύνθεση, κύρια χαρακτηριστικά του μυθιστορήματος. Σου τόνισα, μάλιστα, επειδή εσύ εκεί αντιπροσώπευες για μένα αρκετές περιπτώσεις παιδικών μου φίλων ότι όσο κι αν το αυτοβιογραφικό στοιχείο σφράγισε την αφήγησή μου, η ίδια η γραφή και η κεντρική ιδέα μου επέβαλλαν μια συνειρμική σύνθεση τόπων και προσώπων έτσι όπως αυτά εμφανίζονταν στο νου μου τη στιγμή που έγραφα. Μετέφερα δηλαδή την πραγματικότητα μέσα από τη δική μου μνήμη και αντίληψη χρησιμοποιώντας ένα προσωπικό λεξιλόγιο και μια προσωπική τεχνική σμίκρυνσης για να δείξω τις διάφορες πλευρές της.

Φυσικά αυτό το συνειδητοποίησα αφού είχα τελειώσει το βιβλίο. Το αντιλαμβάνομαι και τώρα προσπαθώντας να σου εξηγήσω και πάλι γιατί σε ανέφερα στο βιβλίο μου. Η αλήθεια είναι ότι όταν άρχισα να γράφω την ιστορία μου, δεν είχα καμιά ιδέα που θα με βγάλει αυτή, την έγγραφα υποκινούμενη από μια εσώτερη δύναμη. Πολύ αργότερα συνειδητοποίησα τη διάσταση και το χαρακτήρα που της έδωσα. Πρόσφατα μάλιστα συνειδητοποίησα ότι όλο μου το έργο έχει να κάνει με την ανθρώπινη ψυχή. Ήδη το εξώφυλλο της πρώτης ποιητικής μου συλλογής το διακοσμεί η Ψυχή. Αυτό που ονομάζουμε ψυχή είναι για μένα η ίδια η ύπαρξη μας και τούτο επειδή πιστεύω ότι η κινητήρια αρχή των πάντων είναι η ψυχή του Κόσμου. Όλα τα πράγματα είναι για μένα εκδηλώσεις της ενέργειας αυτής της ψυχής, του θηλυκού στοιχείου της Γης, που “γονιμοποιήθηκε” από την ενέργεια του αρσενικού στοιχείου του Ουρανού. Συνειδητοποίησα ότι μέσω του μύθου της Κόρης που αποτελεί τον κεντρικό άξονα της αφήγησής μου, εγώ ουσιαστικά άγγιξα το θέμα της Μεγάλης Μητέρας που θεωρώ ως αρχή των πάντων. Ασυνείδητα ο μύθος της Κόρης, που συμβολίζει τον κύκλο των μεταμορφώσεων της φύσης, μου υπαγόρευε τη μορφή της αφήγησης, τη σύνθεση των τόπων όπου αυτή εξελίσσεται καθώς και τη σύνθεση των χαρακτήρων που “έπλασα”. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να πω ότι ο αφηγητής-ποιητής προχωράει πέρα από τα όρια της αυστηρής λογικής ακόμη κι όταν αναφέρεται σε προσωπικά βιώματα. Είναι φύση αδύνατο να αναπαράγει τα γεγονότα ακριβώς όπως εξελίχθηκαν. Η μνήμη έχει την καταπληκτική ικανότητα να αποβάλλει αυτά που θεωρεί άχρηστα. Έτσι, δημιουργείται

ένα κενό που κάτι πρέπει να το αναπληρώσει. Κι εδώ είναι που επεμβαίνει η φαντασία. Όμως, η φαντασία όπως και η μνήμη, λειτουργούν σύμφωνα με τα ιδανικά και τα όνειρα που κουβαλάει ο συγγραφέας.

Με λίγα λόγια, η μνήμη και η φαντασία μου διάλεξαν να διαμορφώσουν την αφήγηση μου επιλέγοντας το πραγματικό και το «επινοημένο» στις δόσεις που επιθυμούσα. Γι' αυτό και οι ήρωες μου, αν και είναι υπαρκτά άτομα, αυτά που λένε δεν είναι πάντα δικά τους λόγια, αλλά δικές μου σκέψεις ή λόγια που άκουσα εδώ κι εκεί μέσα στην πορεία της ζωής μου, οι πράξεις τους δεν είναι μόνο δικές τους, αλλά πράξεις που διέκρινα σε πολλά άτομα με κοινή μοίρα και οι οποίες ανταποκρίνονται στις δικές μου προσδοκίες. Διότι, σε τελική ανάλυση, ήθελα να μιλήσω για όλα εκείνα τα παιδιά που μεγάλωσαν χωρίς την παρουσία της μητέρας ανεξάρτητα από το γεγονός ότι αυτή μπορεί και να υπήρχε, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση σου. Ήθελα σε σχέση με την αναγκαστική εγκατάλειψη του παιδιού από τη μητέρα του να περάσω την ιδέα ότι γι' αυτήν μπορεί να ευθύνονται και οι ανθρώπινες αδυναμίες, όπως ο τυφλός έρωτας. Από την άλλη, ήθελα να τονίσω και τον πατριαρχικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας που δίνει στους άντρες το δικαίωμα να διευθύνουν τη ζωή των γυναικών στερώντας τους ακόμη και την παρουσία των παιδιών τους, τον πατριαρχικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας, δηλαδή, που εδώ και αιώνες στηρίζεται στη φιλοσοφική σκέψη αποκλειστικά και μόνο των αντρών.

Για να είμαι ειλικρινής, δε θα ήθελα ο αναγνώστης να θεωρήσει το βιβλίο μου ως μια απλή αφήγηση ζωής. Σε καμιά περίπτωση δεν ήθελα να δείξω ποια είμαι και πόσο υπέφερα στη ζωή. Έπρεπε να ξεγυμνωθώ για να φτάσω στη ρίζα του προβλήματος. Σίγουρα δεν ήθελα ούτε να θίξω τη μητέρα σου ούτε ν' ανοίξω πληγές, αλλά να φτάσω στη ρίζα της ανθρώπινης δυστυχίας, στη ρίζα της ανθρώπινης τραγωδίας, όπως είναι ο πόλεμος και τα επακόλουθά του.

Θα ήθελα να πιστεύω ότι έγγραφα μια μαρτυρία ενός ορφανού εγκαταλελειμμένου στη Μοίρα του, ταγμένου, θαρρείς, να ψάξει τους δικούς του θεούς. Και όντως τους βρίσκει. Από την παιδική του ακόμη ηλικία διαβάζει μυθολογία και παρακολουθεί τα άστρα. Το παιδί αυτό, που δεν μπορεί να ριζώσει πουθενά, μέσα στην περιπλάνησή του, στους εσωτερικούς διάλογους που κάνει με τους αγαπημένους θεούς και φιλοσόφους αναζητώντας έτσι και την ταυτότητά του, ανακαλύπτει ότι έχει για Μητέρα και Πατρίδα ολόκληρο το σύμπαν.

Η εμπειρία της ορφάνιας που απασχόλησε πολύ τη σκέψη μου, με κάνει να πιστεύω ότι όλοι είμαστε λίγο πολύ ορφανοί, μετέωροι μεταξύ ουρανού και γης και γι' αυτόν το λόγο ψάχνουμε χίλιους δυο τρόπους να πιαστούμε από κάπου. Για μένα, ο μόνος τρόπος για να ενωθούμε είναι η αδελφική αγάπη, η μόνη που έχει συμπαντική γλώσσα. Όλοι προερχόμαστε από το Όλο και είμαστε άρρηκτα δεμένοι μεταξύ μας. Γι' αυτό και πάνω απ' όλα μ' ενδιέφερε να στείλω το μήνυμα αγάπης και αδελφοσύνης, αρετές που διέκρινα σε πολλούς παιδικούς μου φίλους και που πιστεύω ότι δεν έπαψαν να έχουν με το πέρασμα του χρόνου. Τα ίδια αυτά παιδιά, επιβιώνοντας χάρη σε κάποια ζωτική προστασία, έμαθαν, μέσα στην ορφάνια τους, να ζουν ανεξάρτητα και ν' αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες της ζωής με μια αριστοκρατική αξιοπρέπεια. Το πιο δυνατό τους όπλο είναι η φιλική τους διάθεση και η ζεστασιά της αγάπης που χαρακτηρίζει τις πράξεις τους. Κάπως έτσι φαντάζομαι την αγάπη και τη συμπεριφορά μεταξύ των ανθρώπων. Αλλά για να ενωθούμε με τα δεσμά της αδελφικής αγάπης πρέπει να κάνουμε πρώτα το ταξίδι προς τον εαυτό μας που συμβολίζουν τα ταξίδια του Διόνυσου. Να κάνουμε το ταξίδι της εσωτερικής φώτισης γιατί μόνο στο πηγάδι της σοφίας που κουβαλάμε βαθιά

μέσα μας μπορούμε να βρούμε τις απαντήσεις στα ερωτηματικά μας. Όταν μπορέσει ο καθένας να πει “επιζησάμην εμαυτόν” (όπως είπε ο Ηράκλειτος), δηλαδή εξέτασα τον εαυτό μου, έψαξα μέσα μου και πήρα την απάντηση, μόνο τότε θα μπορέσει να βρει την εσωτερική του ισορροπία και να καταλάβει τη συμπαντική γλώσσα και κατά συνέπεια να απλώσει το χέρι του προς τους άλλους αποδεχόμενος τη διαφορετικότητα χωρίς προκαταλήψεις.

Με λίγα λόγια η ίδια η ροή της αφήγησης με οδήγησε ασυναίσθητα σε σένα. Στο πρόσωπό σου βρήκα το άτομο που ενσαρκώνει τις αρετές της αδελφосύνης και της φιλίας. Στο πρόσωπο σου και της μητέρας σου βρήκα επίσης και τα άτομα που θα με βοηθούσαν να αναπτύξω το θέμα της Μητέρας και της Πατρίδας. Δηλαδή, ο πυκνός λόγος που χαρακτηρίζει τη γραφή μου σε συνδυασμό με τα ιδανικά μου με οδήγούσαν στο να επιλέγω εκείνα τα άτομα μέσα από τα οποία θα μπορούσα να εξετάσω περισσότερα θέματα συγχρόνως.

Τέλος, θα ήθελα να προσθέσω, ότι ο τρόπος με τον οποίο διέκοψες τη «συζήτηση» μας στο τηλέφωνο, μου έφερε στη σκέψη το περιστατικό που στάθηκε εμπόδιο στη φιλία που υπήρξε από τα παιδικά χρόνια ανάμεσα στο Ζολά και το Σεζάν. Ελπίζω να καταλάβεις τις καλές μου προθέσεις και να μη φτάσουμε σε οριστική ρήξη.

Σου εύχομαι, καθώς και στο σύζυγό σου και στα παιδιά σου, καλό καλοκαίρι.

Με αγάπη, η παιδική σου φίλη

Αγαπητή μου φίλη,

Σήμερα, 9 Ιουνίου, έλαβα το γράμμα σου. Καθώς, λόγω εξεταστικής περιόδου, δεν πρόλαβα να πάω στο ταχυδρομείο για να σου στείλω το δικό μου, προσθέτω: Δεν μπορείς, από τη μια, να μου γράφεις ότι θαυμάζεις την ειλικρίνεια με την οποία αποκαλύπτω τα βιώματα μου κι από την άλλη, να με κατηγορείς ότι εκμεταλλεύτηκα την εμπιστοσύνη σου ξεσκεπάζοντας την αλήθεια γύρω από τη μητέρα σου. Επαναλαμβάνω, ούτε καν πέρασε τέτοια σκέψη από το μυαλό μου. Απλά, έγγραφα υποκινούμενη να υπηρετήσω μια συμπαντική αλήθεια, την αλήθεια γύρω από τη Μεγάλη Μητέρα και την Κόρη ώστε να βρω την απάντηση στο τι ώθησε τις μικρές μητέρες (όπως τη μητέρα μου, τη μητέρα σου) να «εγκαταλείψουν» τα παιδιά τους. “Είναι η δυναμική της αποκάλυψης που καθορίζει τη σύλληψη της εικόνας”, λέει ο Ταρκόφσκι. Η έλλειψη της μητρικής παρουσίας όταν ένα παιδί την έχει ανάγκη για να πάρει αποφάσεις στη ζωή του (όπως συνέβη και στην περίπτωση σου) είναι ένα θέμα που έχει άμεση σχέση με τη μητέρα, την εγκατάλειψη, την ορφάνια και την αγάπη και το αναπτύσσω με γνήσια αισθήματα που γέννησαν μέσα μου οι πολλές περιπτώσεις ορφανών παιδιών.

Κατά την άποψή μου, δεν θα έπρεπε καθόλου να ανησυχείς για τη μητέρα σου. Θα έπρεπε να προβληματιστούν εκείνοι που την ανάγκασαν να φτάσει εκεί που έφτασε. Ο έρωτας δεν είναι έγκλημα. Εγκληματίες είναι εκείνοι που ευθύνονται για τους πολέμους, εκείνοι που αναγκάζουν τη γυναίκα να κρύβει τα αισθήματά της και να ντρέπεται γι’

αυτά. Μα, γιατί με αναγκάζεις να σου λέω το αυτονόητο; Γιατί πρέπει να επανέρχομαι σε θέματα που πίστευα ότι θα μπορούσες να καταλάβεις χωρίς να χρειάζεται να δίνω άλλες εξηγήσεις; Δεν περίμενα, πράγματι, ότι στο βιβλίο μου θα σε ενοχλούσε “η εικόνα” της μητέρας σου και του συντρόφου της ζωής της. Υποψιάζομαι όμως ότι αυτό που σε ενόχλησε πάνω απ’ όλα ήταν η λέξη “εραστής”. Για μένα, που ονομάζω τα πράγματα με το όνομά τους, θεώρησα αυτήν την λέξη ως την πιο κατάλληλη για να “αναλύσω” στη συνέχεια την αγάπη και τον έρωτα. Η αγάπη της μητέρας είναι, για μένα, το πιο ανιδιοτελές αίσθημα και η φιλική αγάπη που θα οδηγήσει στην ένωση των ανθρώπων με τα δεσμά της αδελφοσύνης το πιο αγνό, το τελικό συναίσθημα. Αντίθετα ο έρωτας, όσο θαυμάσιος κι αν είναι, δεν παύει να έχει, από τη φύση του, ανταγωνιστικό χαρακτήρα με αποτέλεσμα να μπορεί να κάνει τον άνθρωπο, που ερωτεύεται παράφορα κάποιον, τυφλό σε σημείο να αποδέχεται την εξουσία που ασκεί εκείνος πάνω του (όπως συνέβη με τη μητέρα σου). Μπορεί εξίσου να ξυπνήσει σ’ εκείνον που ερωτεύεται παράφορα έναν άνθρωπο που δεν του ανταποδίδει τον έρωτα, σ’ εκείνον που ερωτεύεται τυφλά την εξουσία ή έναν άνθρωπο της εξουσίας (όπως συμβαίνει μ’ εκείνους που προσκολλάνε σ’ ένα Κόμμα, μια Πατρίδα ή μια Θρησκεία) αρνητικά αισθήματα όπως κτητικότητα, ζήλια, φθόνο, μίσος, εκδίκηση, ακόρεστη δίψα για κατάκτηση, φανατισμό, με λίγα λόγια όλα εκείνα τα αισθήματα που οδηγούν στον πόλεμο και στα επακόλουθά του.

Σήμερα θα χαρακτήριζα την αφήγηση ζωής μου ως ένα είδος περιήλξης της ουσίας των εμπειριών μου μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια, ως την αποτύπωση στο χαρτί της αιτιώδους λογικής των πραγμάτων. Κι αν αντιλαμβάνομαι έτσι το έργο αυτό είναι επειδή όλα έδεναν μεταξύ τους μέσα στην πορεία της αφήγησης χωρίς καν να βιάζω τη ροή της. Κατά την άποψή μου αυτό συνέβη επειδή ο μύθος της Κόρης διαπερνούσε σαν κόκκινη κλωστή την αφήγησή μου. Ο μύθος αυτός με οδηγούσε ασυναίσθητα στο να κάνω τον κύκλο: ξεκινάω με την αναζήτηση της μητέρας το φθινόπωρο και καταλήγω στο σημείο εκκίνησης με τη «συνάντηση της κόρης και της μητέρας» μέσα στην ανοιξιότικη φύση. Η κυκλική αυτή πορεία επιβεβαίωσε την πεποίθησή μου ότι τίποτα δεν είναι τυχαίο.

Δεν περίμενα ότι θα χρειαζόταν να λέω σε μια φιλόλογο ότι το ύφος του συγγραφέα επηρεάζεται από την ελευθερία του πνεύματός του καθώς και από το πώς αντιλαμβάνεται αυτός την τέχνη. Η εμμονή μου είναι η ειλικρίνεια και η “αλήθεια”. Λόγω του ότι έχω ως γλωσσολόγος την τάση να ερευνώ, ως άνθρωπος τη μανία ν’ ανασκαλεύω την ανθρώπινη ψυχή και ως ποιητής την ικανότητα ν’ ακούω την άλλη φωνή (όπως λέει ο Octavia Paz), πιστεύω ότι ο αναζητητής της αλήθειας μπορεί να φτάσει πιο κοντά σ’ αυτή μόνο όταν ονομάσει τα πράγματα με το όνομά τους και μόνο όταν ξεγυμνωθεί και ξεγυμνώσει τους ήρωες του.

Δεν περίμενα, φυσικά, ούτε ότι θα με κατηγορούσες επειδή χρησιμοποίησα το πραγματικό σου όνομα. Δεν είχα, λες το δικαίωμα να το κάνω. Η αλήθεια είναι ότι σκεφτόμουν πολύ αν πρέπει ή όχι να χρησιμοποιήσω τα πραγματικά ονόματα (αν είχα υποψιαστεί ότι θα σε πονούσα θα είχα αλλάξει το δικό σου). Κατέληξα στο να μην τα αλλάξω επειδή τα ονόματα των υπαρκτών ατόμων, στην πλειοψηφία τους, ταίριαζαν στο θέμα μου (Η Δήμητρα - η Γη Μητέρα, η Ειρήνη - εύθραυστη σαν την ειρήνη κ.τ.λ.). Δεν μου πήγαινε να αλλάξω τα ονόματα των υπαρκτών ατόμων αφού, σε τελική ανάλυση, «κατέγραφα» τη ζωή μου και δεν είχα καμιά πρόθεση να θίξω τα άτομα συνδεδεμένα με την οδύσσειά μου. Πόσο, μάλιστα, όταν επρόκειτο για παιδικούς φίλους, αναπόσπαστο μέρος της οδύσσειας αυτής. Χάρη ακριβώς στην ειλικρίνεια και την αμεσότητα με την

οποία «ξεσκεπάζω» τη Μητέρα και το Ορφανό (το εγκαταλελειμμένο νεογέννητο) ανακαλύπτω το παιδί που κουβαλάμε μέσα μας. Πρόκειται για το αρχέτυπο του παιδιού, για το οποίο μιλάει ο Jung, και που στην υβριδία φύση του παραπέμπει στο Διόνυσο και την Περσεφόνη, σ' αυτό το παιδί, δηλαδή, που συμβολίζει τόσο το Όλο (τον γιο και τον πατέρα, την κόρη και τη μητέρα), όσο και τις δυο όψεις του Κόσμου (τη ζωή και το θάνατο). Σ' αυτό το σημείο επέτρεψε μου να σου πω ότι μένω άναυδη με τα όσα μου γράφεις για τις αντιδράσεις του αδερφού σου σχετικά με εκείνο το κομμάτι στο βιβλίο μου όπου αναφέρομαι στη μητέρα σας και στον πατριό σας. Η αλήθεια είναι ότι σκόπευα να δώσω στον αδερφό σου να διαβάσει το χειρόγραφο που είχα δανείσει στην ξαδέρφη μου. Αλλά αυτή από την πλευρά της το είχε δανείσει σε κάποια φίλη της. Έτσι το χειρόγραφο μου δεν είχε ποτέ φτάσει στα χέρια του κι επομένως δεν μπορούσε να διαβάσει ούτε ένα απόσπασμα του πριν δημοσιευτεί.

Αλλά για να μην τα πολυλογώ θα σταματήσω εδώ προσθέτοντας μόνο ότι το βιβλίο αυτό ήταν για μένα μια πολύ δύσκολη εγκυμοσύνη κι ένας πολύ οδυνηρός τοκετός. Ναι, όταν βγαίνει στο φως ένα βιβλίο είναι σαν να γεννιέται ένα παιδί. Και τούτο το παιδί βγήκε από τα σπλάχνα μου όχι μ' εκείνο το κλάμα του νεογέννητου που καλωσορίζει τη ζωή αλλά με μια κραυγή που ήταν προειδοποίηση. Δε βλέπεις τι γίνεται γύρω μας; Τόσα αθώα παιδιά θυσιάζονται και πάλι στο βωμό του πολέμου. Οφείλω, ως συγγραφέας, να προστατέψω το παιδί που όλοι κουβαλάμε μέσα μας, αυτό το αρχέτυπο του παιδιού που συμβολίζει την παγκόσμια ισορροπία (εύθραυστη σαν το ίδιο το παιδί) και το οποίο κινδυνεύουμε να σκοτώσουμε με έναν καινούριο παγκόσμιο πόλεμο.

Με αγάπη, η παιδική σου φίλη

28.10.200.

Αγαπητή μου φίλη,

Το βιβλίο σας που πρόσφατα έφτασε στα χέρια μου μ' έκανε να δω ξεκάθαρα το λόγο της σιωπής σου. Πριν βάλω, όμως, τέρμα κι εγώ από τη μεριά μου στη σχέση μας, επέτρεψε μου να σου πω ότι αυτό που με θλίβει σε σένα που “σκέφτεσαι τους πάντες κι εγώ μόνο τον εαυτό μου” είναι ότι, συνειδητά ή μη, συνεχίζεις τη γραμμή όλων εκείνων των αντιπροσώπων της κοντόφθαλμης ιδεολογίας σας που είχαν τη φασιστική στάση να λογοκρίνουν τα έργα τέχνης που δεν ανταποκρίνονταν στο σχέδιο εξουσίας. Αλλά πώς αλλιώς θα μπορούσε η εξουσία, που ισχυρίζεται ότι σκέφτεται τον λαό, να στερεώσει τις θέσεις της;

Με εξέπλησσε το γεγονός ότι εσύ που τοποθετείς στο βιβλίο σας το όνομά σου στη πρώτη γραμμή των “όσων διακρίθηκαν”, έδωσες στον αδερφό σου να διαβάσει μόνο εκείνο το απόσπασμα του βιβλίου μου που αφορά εσένα και τη μητέρα σου. Περίμενα ότι τουλάχιστον η “φίλη”, για την οποία έκανα τόσο κόπο “ανάλυσης του έργου μου” και στην οποία είχα εξηγήσει κάποια πράγματα, θα ήταν σε θέση να διακρίνει την ενότητα γύρω από την Κόρη που φιλοδοξώ ότι υπάρχει κι επομένως θα προσπαθούσε να δει το θέμα στο σύνολό του ή, αν μη τι άλλο, να το συζητήσει μαζί μου. Εκτός αυτού, δεν

μπορώ να μείνω αδιάφορη στο γεγονός ότι στο βιβλίο σας, το οποίο ως “ντοκουμέντο” απαιτεί έρευνα, δεν αναφερθήκατε καθόλου στο έργο εξαιρετικών τεχνιτών στον τομέα τους και ότι παραλείγατε ονόματα αξιόλογων πνευματικών ανθρώπων που δεν ανήκαν στο Κόμμα.

Να ’ξερες πόσο με πονάει ο τρόπος που σκέφτεσαι! Ούτε καν υποψιάζεσαι τι κακό σου έχουν κάνει όλοι εκείνοι που ζουν ευτυχισμένοι μέσα στα δεσμά και στις αρχές που σας έχει επιβάλλει η θέση σας. Διαποτισμένοι καθώς είστε από μια ιδεολογία και τις έτοιμες ιδέες της, εξακολουθείτε να βγάζετε βιβλία που στερούνται κάθε λογοτεχνικής αξίας και τα οποία εξετάζουν τα δεινά του ανθρώπου μόνο από μια οπτική γωνία. Για σας ένας συγγραφέας που αναλύει την ψυχή του δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο παρά μόνο ένας εγωκεντρικός που δε νοιάζεται παρά για τον εαυτό του. Δεν αμφισβητώ ότι έχω την τάση να κλείνομαι στον κόσμο μου. Λίγο πολύ όλοι οι δημιουργοί έχουν την ανάγκη απόσυρσης, απομόνωσης και ενδοσκόπησης γιατί έχουν ευαίσθητες χορδές και πληγώνονται εύκολα από την ασχήμια αυτού του κόσμου και από τα παράλογά της. Το γράψιμο γι’ αυτούς σε τέτοιες στιγμές είναι μια λυτρωτική αναπνοή, που συμπορεύεται με την επιθυμία τους για το ωραίο, τη δίψα τους για το ιδεώδες και την αναζήτηση της αλήθειας. Ένας τέτοιος δημιουργός δεν μπορεί να μη νοιάζεται για τη μοίρα της ανθρωπότητας. Ένας τέτοιος δημιουργός δεν μπαίνει, όμως, σε στεγανά ούτε μπορεί να εργαστεί μόνο και μόνο για να υπηρετήσει τον εαυτό του.

Δεν με εκπλήσσει πλέον ότι αντέδρασες στην «περιγραφή που σου έχω κάνει» αφού δε βρήκες στο βιβλίο μου την εικόνα του εαυτού σου έτσι όπως την περίμενες, δηλαδή όπως σε έμαθαν να την αποδέχεσαι. Σε νοιάζει, είτε το συνειδητοποιείς είτε όχι, να διατηρήσεις την εικόνα της τέλει κομμουνίστριας, της άψογης σε όλα, εικόνα που εγώ «χαλούσα». Άλλη ήταν, όμως, η πρόθεσή μου, όπως προσπαθώ εδώ και τόσο καιρό να σου εξηγήσω και συ δεν λες να καταλάβεις. Μα πως θα μπορούσες αφού δεν έχεις μάθει να αποδέχεσαι διαφορετική ερμηνεία του Κόσμου και του Ανθρώπου από εκείνη με την οποία είσαι διαποτισμένη μέχρι το κόκαλο. Ελπίζω, τουλάχιστον, να έχεις καταλάβει ότι δεν επιδιώκω να επιβάλλω στον αναγνώστη την άποψή μου (ούτε και σε σένα, φυσικά), όπως έκαναν συχνά οι ενταγμένοι συγγραφείς. Μου αρκεί να κάνω τον αναγνώστη να σκεφτεί, να προβληματιστεί. Άλλωστε, θα ήταν ανόητο να θεωρεί κανείς ότι είναι γνώστης της αλήθειας. Όλα είναι υποθέσεις κι επομένως και η δική μου άποψη μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση. Αυτό που μετράει για μένα είναι το έργο μου να έχει λογοτεχνική αξία και να μιλάει στον αναγνώστη. Δεν σου κρύβω πόσο χάρηκα, όταν έλαβα το e-mail μιας άγνωστης αναγνώστριας από το New Jersey των ΗΠΑ, η οποία, μεταξύ άλλων μου έγραφε: «Ευχαριστώ που μίλησες για όλους μας». Η ποιότητα, όμως, ενός έργου έγκειται στην ενότητά του η οποία, πέρα από περιεχόμενο, γλώσσα, ρυθμό, ύφος, δομή εξαρτάται και από την ολοκληρωμένη κοσμοθεωρία που προβάλλει στο βιβλίο του ο συγγραφέας, ανεξάρτητα αν αυτή αληθεύει ή όχι. Δεν είμαι, όμως, εγώ εκείνη που θα κρίνω το έργο μου. Θεωρώ ότι ο καλύτερος κριτής είναι ο χρόνος γι’ αυτό αφήνω στο χρόνο να κάνει τη δουλειά του. Να γιατί δε με ανησυχεί η κρίση ατόμων που έμαθαν να διαβάζουν “λογοτεχνία” μόνο από μια οπτική γωνία.

Επομένως, δεν έχω να δώσω λογαριασμό σε κανέναν «ενδιαφερόμενο» για το πως βλέπει αυτός τα πράγματα και τα πρόσωπα που περιγράφω. Στο κάτω-κάτω έγγραφα μια μυθιστορηματική μαρτυρία οπότε κανείς δεν έχει δικαίωμα να μου εκθέτει επιχειρήματα που έχουν να κάνουν με περιορισμούς και προσωπικά κίνητρα. Ο συγγραφέας δεν μπορεί να ρωτάει τον κάθε ενδεχόμενο αναγνώστη τι πρέπει να γράψει και τι όχι, όπως μου

“συστήνεις”. Ο αληθινός δημιουργός υπακούει σε μια “άλλη φωνή”, σ’ αυτή τη φωνή που, μεταμορφωμένη σε εικόνες, κάνει όλους τους ποιητές να μιλούν. Άλλωστε, μην ξεχνάς ότι κι εσύ η ίδια μου είχες πει ότι, όταν με τον αδερφό σου μιλάτε για τα παιδικά σας χρόνια, αυτός θυμάται διαφορετικά πράγματα από εκείνα που θυμάσαι εσύ. Και από τα λεγόμενα του κατάλαβα ότι αυτός κουβαλάει άλλη ανάμνηση για τον αγαπημένο μας παιδαγωγό από εκείνη που κουβαλάμε εμείς οι δυο. Σ’ αυτό το σημείο οφείλω να προσθέσω, ότι παρουσία της ξαδέρφης μου, τότε που πήγαμε με τον αδερφό σου να συζητήσουμε το χειρόγραφο μου, εκείνος πάνω στη συζήτηση που κάνανε οι δυο τους για τις μάνες τους, μίλησε για τη μητέρα σας έτσι ώστε μου άφησε την εντύπωση ότι δεν έπεσα έξω στην εικόνα που της είχα κάνει. Του το είπα και δεν έφερε καμιά αντίρρηση.

Νομίζω πως δημιούργησες ένα πρόβλημα που ουσιαστικά δεν υπήρχε. Μάθε, λοιπόν, ότι μια πολύ στενή παιδική μας φίλη, όταν μου τηλεφώνησε για να με ευχαριστήσει για το βιβλίο και να μου πει ότι βρήκε στη σχέση σου με τη μητέρα σου τον εαυτό της μου εκμυστηρεύτηκε ότι ζήλεψε που ανέφερα εσένα και όχι εκείνη. Την καθησύχασα λέγοντάς της ότι η «προτίμησή μου για το άτομό σου» δεν είχε καμιά σχέση με την αγάπη που τρέφω και για τις δυο. Το δέχτηκε πολύ φυσιολογικά όταν της εξήγησα ότι μέσα από εσένα μου δόθηκε η ευκαιρία να εξετάσω όχι μόνο το θέμα της Μητέρας και της Κόρης, του Πατέρα και του Ορφανού, αλλά ακόμη και το θέμα της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στο εξωτερικό. Με λίγα λόγια, ότι με σένα ως πρόσωπο της αφήγησης, μου δόθηκε η ευκαιρία να εξετάσω τρία θέματα συγχρόνως. Λυπάμαι, αλλά πρέπει να σου πω ότι το “μυστικό” της οικογένειάς σου, για το οποίο με κατηγορείς ότι αποκάλυψα, δεν είχα καταλάβει ότι ήταν μυστικό. Ο κόσμος το είχε τούμπανο και κείνοι κρυφό καμάρι, αποκρίθηκε η φίλη μας γελώντας όταν της μίλησα με λίγα λόγια για την ρήξη μας. Την εξέπληξε πολύ η στάση σου. Άσε που κι εγώ η ίδια γνώριζα το «μυστικό σας» πριν μου το πεις.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να μάθεις ότι ποτέ κανείς δεν καταδίκασε τη μητέρα σου. Αντίθετα όλοι που την είχαμε γνωρίσει τη θαυμάζαμε, εμείς τα παιδιά για την ομορφιά και την καλοσύνη της. Ναι, ήταν πολύ ωραία γυναίκα η μητέρα σου! Κι εγώ, όπως προσπάθησα να σου εξηγήσω, δεν είχα καμιά πρόθεση να τη βλάψω. Αν σκεφτόσουν, όμως, μόνο τη μάνα σου δε θα τη φόρτωνες με άλλες ενοχές. Το πρόβλημα βρίσκεται αλλού και το ξέρεις, αλλά δεν έχεις τα κότσια να το ομολογήσεις. Μ’ εκνευρίζει η υποκρισία και θεωρώ την πουριτανική ηθική του χριστιανισμού και του κομμουνισμού εμπόδιο για την υγιή επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Σίγουρα ούτε καν υπονιάζεσαι πόσο ενίσχυσες την πεποίθησή μου ότι τίποτε απ’ όσα μας συμβαίνουν δεν είναι τυχαίο. Τώρα που καταλαβαίνω γιατί το βιβλίο μου βγήκε έτσι όπως βγήκε, μου αρκεί να ξέρω ότι αυτό μιλάει σ’ εκείνους που είναι ανοιχτοί στο ν’ ακούσουν και μια άλλη φωνή πέραν εκείνης των αφεντάδων-θεών και της καθοδήγησης.

Λυπάμαι, όμως, που χάνω μια φίλη που δεν έπαψα ν’ αγαπώ. Εύχομαι να’σαι καλά.

K.K.

Δημοσιεύτηκε στο λογοτεχνικό περιοδικό «Μανδραγόρας», τεύχος 37, Αθήνα, 2007.